

A Sociological Explanation of the Impact of Social Inequality on Life Satisfaction with the Mediating Role of Institutional Trust (Case Study: Citizens of Ahvaz)

Seyed Samad Beheshty^{1*}, Masoumeh Ahmadi Falehi²

- 1*. Associate Professor, Department of Social Sciences, Yasouj University, Yasouj, Iran (**Corresponding Author**); sbeheshty@yu.ac.ir
2. M.A. in Sociology, Yasouj University, Yasouj, Iran; ahmadi.masoomeh2@gmail.com

Research Article

Abstract

Background and Aim: Numerous studies have demonstrated the detrimental effects of social inequality across various dimensions of human life. The aim of this study is to examine the impact of social inequality on life satisfaction, with a specific focus on the mediating role of institutional trust. It also investigates the extent to which institutional trust influences the relationship between perceived inequality and life satisfaction.

Data and Method: The study employed a quantitative survey design. The statistical population comprised all citizens aged 15 and over residing in the city of Ahvaz. A sample of 384 individuals was selected using a multi-stage random sampling method. The collected data were analyzed to test the proposed model.

Findings: The results revealed that perceived social inequality, feelings of deprivation, and institutional trust were below the theoretical mean, while life satisfaction stood at an average level. Institutional trust, serving as a mediating variable with a direct regression coefficient of 0.298, partially mitigated the adverse effects of social inequality on life satisfaction. Furthermore, perceptions of deprivation and limited access to resources contributed to diminished trust in institutions, which, in turn, led to lower life satisfaction. Structural equation modelling accounted for 42.3% of the variance in life satisfaction.

Conclusion: Enhancing life satisfaction necessitates a dual approach: reducing social inequalities and simultaneously strengthening institutional trust. Policy initiatives should be designed to rebuild public trust and alleviate feelings of deprivation, particularly in vulnerable urban areas.

Keywords: Social trust, Institutional trust, Life satisfaction, Social inequality, Ahvaz city.

Key Message: Social inequality significantly erodes life satisfaction; however, institutional trust plays a critical mediating role in this dynamic. Therefore, improving life satisfaction requires not only narrowing social gaps but also reinforcing public confidence in institutions.

Received: 25 February 2025

Accepted: 22 August 2025

Citation: Beheshty, S. S., & Ahmadi Falehi, M. (2026). A Sociological Explanation of the Impact of Social Inequality on Life Satisfaction with the Mediating Role of Institutional Trust (Case Study: Citizens of Ahvaz). *Journal of Social Continuity and Change*, 5(2), 1235. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22839.1235>

Extended Abstract

Introduction

Social inequality has long been regarded as one of the most fundamental and enduring challenges in human societies. This phenomenon manifests not only through economic indicators, such as income and wealth disparities, but also across political, cultural, legal, and gender dimensions. According to both classical and contemporary sociological theories, inequality undermines social cohesion, reduces civic participation, and ultimately exerts a detrimental impact on individuals' quality of life. Among the key indicators of social welfare and human development, "life satisfaction" is particularly sensitive to social structures and unequal relationships. Numerous domestic and international studies demonstrate that deeper social divides lead to a heightened sense of relative deprivation, which subsequently lowers the level of life satisfaction.

At the same time, the concept of social trust—specifically "institutional trust"—plays a pivotal role in this relationship. Institutional trust refers to citizens' confidence in formal organizations, including the government, parliament, judiciary, police, and other public service institutions. High levels of trust foster cooperation, generate social capital, and enhance life satisfaction. Conversely, a decline in institutional trust is often associated with perceived injustice, administrative corruption, and structural inefficiency, all of which weaken social optimism. Therefore, investigating the mediating role of institutional trust in the relationship between social inequality and life satisfaction holds significant theoretical and practical significance.

Ahvaz, the capital of Khuzestan Province and one of Iran's major metropolises, has faced numerous challenges in recent decades, including urban marginalization, unemployment, ethnic and social stratification, and deficiencies in public services. These conditions make the city an appropriate context for examining the impact of social inequality on citizens' quality of life.

Methods and Data

This study employed an applied, quantitative research design, using a survey as the primary data collection tool. The statistical population comprised all residents of Ahvaz aged 15 years and above, estimated at approximately 1.2 million people according to the latest census data in 2016. Based on standard sample-size tables (e.g., Lin's table) at the 95% confidence level, the sample size was set at 384 participants. A multi-stage random sampling method was applied: initially, several neighborhoods were selected across different municipal districts, followed by the random selection of specific streets and households.

The survey instrument was a researcher-made questionnaire consisting of three major sections: 1)- Perceived Social Inequality: Measured across economic, occupational, gender, legal, and service-access dimensions. 2)- Life Satisfaction: Assessed across family, economic, social, and public service domains. 3)- Institutional Trust: Evaluated through two sub-dimensions: general trust (in overarching governance structures) and specific trust (in particular organizations such as courts, universities, municipalities, and the police). The content validity of the questionnaire was reviewed and confirmed by academic experts in sociology. Reliability was confirmed through Cronbach's alpha coefficients, all of which exceeded 0.70, indicating strong internal consistency. Data analysis was conducted using descriptive statistics (mean, standard deviation, and one-sample t-test) and inferential statistics (Structural Equation Modeling using SmartPLS software).

Findings

The descriptive analysis indicated that both "perceived inequality and deprivation" and "institutional trust" were below the theoretical mean, while "life satisfaction" approximated the average level. The results from the Structural Equation Modeling (SEM) revealed the following:

- Perceived social inequality exerted a direct, negative effect on life satisfaction ($\beta = -0.482$).
- Institutional trust had a direct, positive effect on life satisfaction ($\beta = 0.298$) and partially mediated the negative impact of inequality on life satisfaction (significant indirect effect).
- Perceived social inequality negatively and significantly affected institutional trust ($\beta = -0.356$), explaining approximately 12.6% of its variance.

Overall, the model's constructs accounted for approximately 42.3% of the variance in life satisfaction, and all path coefficients were statistically significant at high confidence levels. Interpretively, these findings suggest that heightened perceptions of relative deprivation and limited access to resources erode trust in formal institutions, which, in turn, diminishes life satisfaction. This observed pattern aligns with theoretical perspectives emphasizing the nexus among inequality, erosion of social and institutional trust, and declining quality of life.

Conclusion and Discussion

The findings suggest that mitigating both experienced and objective inequalities—particularly regarding access to services and socio-economic opportunities—alongside

rebuilding institutional trust, is essential for enhancing life satisfaction among the citizens of Ahvaz. From a policy perspective, the study highlights several strategic orientations: 1) Implementing justice-oriented interventions in the distribution of urban resources and public services, specifically in disadvantaged neighborhoods. 2) Strengthening the transparency, accountability, and efficiency of local and national institutions to restore public confidence. 3) Supporting participatory programs that reinforce the bonds between institutions and society.

Scientifically, this study contributes to the literature grounded in the work of scholars such as Inglehart and Putnam. It shows how perceptions of inequality reduce life satisfaction by weakening institutional trust and highlights the significant mediating role of this trust in the specific socio-political context of Ahvaz. Although the study had limitations, including its cross-sectional design and reliance on self-reported measures, the findings underscore the need for future research using longitudinal designs and multi-source instruments.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

Data collection strictly adhered to ethical guidelines. Participation in the study was entirely voluntary and based on informed consent, with participants fully aware of their right to withdraw at any time. Confidentiality and anonymity were maintained to prevent individual identification. All collected data were used exclusively for scientific research.

Acknowledgments

This article is derived from the Master's thesis of the second author in Sociology, conducted at Yasouj University. Special thanks are extended to the citizens of Ahvaz for their generous participation and valuable time. We also acknowledge the thesis reviewer and the anonymous reviewers of this paper, whose insightful comments significantly improved the quality of this manuscript.

Funding

This research has received no financial support.

Authors' Contributions

Seyed Samad Beheshti performed the statistical analyses and drafted the initial sections of the manuscript. Masoumeh Ahmadi Falehi designed the study, conducted data collection, wrote the theoretical sections, and analyzed the results. Both authors contributed to the final data analysis, manuscript preparation, and review. Both authors have read and approved the final version of the manuscript.

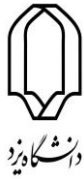
Conflicts of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Author's ORCID

Seyed Samad Beheshty: <https://orcid.org/0000-0002-5887-0258>

Masoumeh Ahmadi Falhi: <https://orcid.org/0009-0001-8480-3489>

تبیین جامعه‌شناختی اثر نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی با میانجی‌گری اعتماد نهادی (مورد مطالعه: شهروندان شهر اهواز)

سید صمد بهشتی^{۱*}، معصومه احمدی فالحی^۲

*- دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران (نویسنده مسئول): sbeheshty@yu.ac.ir

۲- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران؛ ahmadi.masoomeh2@gmail.com

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: در جوامع در حال گذار، نابرابری اجتماعی مانعی در برابر توسعه پایدار و بهزیستی ذهنی شهروندان است. هدف این پژوهش بررسی تأثیر نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی و نقش میانجی اعتماد نهادی در این رابطه است. به بیان روشن، مطالعه حاضر در پی پاسخ به این پرسش‌هاست که نابرابری اجتماعی چگونه از طریق تضعیف اعتماد نهادی مانع از شکل‌گیری احساس رضایت می‌شود. و این که آیا اعتماد نهادی می‌تواند به‌عنوان یک ضربه‌گیر در برابر پیامدهای منفی نابرابری عمل کند یا خود دستخوش تغییرات نزولی شده است؟

روش و داده‌ها: این پژوهش به روش کمی انجام شده و داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه در یک پیمایش مقطعی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری شامل شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اهواز بوده که تعداد ۳۸۴ نفر از آنان براساس نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد سطح احساس نابرابری اجتماعی و محرومیت و همچنین اعتماد نهادی در سطحی پایین‌تر از متوسط قرار دارد، اما رضایت از زندگی در سطح متوسط است. اعتماد نهادی به‌عنوان متغیر میانجی با ضریب رگرسیونی مستقیم ۰/۲۹۸ بخشی از اثرات منفی نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی را منتقل می‌کند. همچنین احساس محرومیت و کاهش دسترسی به منابع به کاهش اعتماد به نهادها و در نهایت کاهش رضایت از زندگی منجر می‌شود. مدل‌سازی معادلات ساختاری ۴۲/۳ درصد از واریانس رضایت از زندگی را تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری: یکی از راهکارهای مؤثر برای افزایش رضایت از زندگی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و تقویت اعتماد نهادی است. برنامه‌های سیاستی باید به منظور بازسازی اعتماد عمومی و کاهش احساس محرومیت در مناطق آسیب‌پذیر تدوین شود.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، اعتماد نهادی، رضایت از زندگی، شهر اهواز، نابرابری اجتماعی.

پیام اصلی: نابرابری اجتماعی با فرسایش اعتماد نهادی، کنشگران را به سمت انزوا و ناراضی‌سوق سوق می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که برای تغییر وضعیت موجود، سیاست‌گذاران نباید صرفاً بر توزیع منابع تمرکز کنند، بلکه «بازآفرینی اعتماد نهادی» شرط لازم برای شکستن چرخه بازتولید ناراضی‌سوی و ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی است.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۷

ارجاع: بهشتی، سید صمد؛ احمدی فالحی، معصومه (۱۴۰۵). تبیین اثر نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی با میانجی‌گری اعتماد نهادی (مورد مطالعه: شهروندان

شهر اهواز). تداوم و تغییر اجتماعی، ۵(۲)، ۱۲۳۵. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22839.1235>

مقدمه و بیان مسأله

در طول تاریخ، جوامع مختلف با استفاده از معیارهایی مانند ثروت، قدرت، تحصیلات و ویژگی‌های فردی مانند نژاد و جنسیت، افراد را دسته‌بندی کرده‌اند. این درجه‌بندی‌ها منجر به شکل‌گیری سلسله‌مراتب اجتماعی شده است؛ به طوری که برخی گروه‌ها به منابع و فرصت‌های بیشتری دسترسی دارند و برخی دیگر از این منابع محروم مانده‌اند. نابرابری اجتماعی وضعیتی است که در آن افراد، خانواده‌ها و گروه‌های جامعه دسترسی متفاوتی به فرصت‌ها و موقعیت‌های ساختار اجتماعی دارند (صادقی و همکاران، ۱۳۸۹: ۳۵۸). این نابرابری عمدتاً ناشی از تفاوت‌های کمی و کیفی میان اقشار مختلف جامعه و جایگاه‌های گوناگون در ساختار اجتماعی است. رندال کالینز (۲۰۰۰) معتقد است که مسائلی چون نابرابری ممکن است پاسخ‌های ساده‌ای نداشته باشند، زیرا نابرابری یکی از بدیهی‌ترین حقایق زندگی بشر است (جمالی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۳).

امروزه جهان تحت تاثیر روابط سلطه و الگوهای ناعادلانه توزیع ثروت با نابرابری شدید مواجه است. براساس گزارش بانک تسویه حساب‌های بین‌المللی^۱ (۱۹۹۳)، ۲۰ درصد کم‌درآمدترین جمعیت جهان فقط ۳/۴ درصد درآمد جهان را دریافت می‌کنند، در حالی که ۲۰ درصد ثروتمندترین افراد ۶۳ درصد درآمدها را در اختیار دارند. در ایران نیز اسناد و آمارهای موجود روند فزاینده نابرابری را نشان می‌دهد. برای مثال، ضریب جینی که معیاری برای سنجش نابرابری است، از ۳۹/۹۲ در سال ۱۳۹۸ به ۴۰/۰۶ در سال ۱۳۹۹ افزایش یافته است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲). همچنین، طبق گزارش توسعه انسانی سازمان ملل (۲۰۲۲)، میانگین ضریب جینی ایران بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۱ برابر با ۴۰/۹ درصد بوده و ایران از نظر نابرابری درآمدی در رتبه ۱۱۲ جهان قرار گرفته است. در سطح استان‌ها نیز خوزستان با ضریب ۰/۲۴۰۹ کمترین و چهارمحال و بختیاری با ضریب ۰/۳۶۲۱ بیشترین نابرابری را تجربه کرده‌اند.

از سوی دیگر، انسان موجودی محاسبه‌گر و هدفمند است که همواره در پی ارزیابی وضعیت زندگی خویش است و زمانی احساس رضایت می‌کند که به اهداف خود دست یافته باشد. رضایت از زندگی حاصل نگرش مثبت فرد نسبت به دنیای پیرامون است و ارتباط نزدیکی با توسعه اجتماعی و اقتصادی دارد (اینگلهارت، ۱۳۷۹). سلامت عمومی، نشاط اجتماعی و رهایی از تنش‌های اجتماعی در گروه تقویت حس رضایت از زندگی است (خوارزمی، ۱۳۸۸: ۸). از این رو، بسیاری از ملت‌ها در پی ایجاد جوامعی بانشاط و سالم هستند، چرا که رضایت افراد از زندگی، انگیزه و بازدهی بیشتری برای فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی ایجاد می‌کند. راسکین، متفکر اجتماعی، در این باره می‌گوید: «ثروتمندترین کشور، کشوری است که بیشترین افراد رضایتمند را در خود جای داده باشد» (به نقل از: معدن‌دار، ۱۳۸۸: ۵).

علیرغم اهمیت رضایت از زندگی، بررسی‌های مختلف نشان می‌دهد که رضایت از زندگی در ایران چندان مطلوب نیست و می‌توان گفت که ایرانیان سطح پایینی از رضایت را تجربه می‌کنند. برای نمونه، در سال ۲۰۲۴، وب‌سایت بررسی جمعیت جهان^۲ (۲۰۲۴) گزارش داده است که ایران با امتیاز ۴/۹۲ در بین ۱۴۵ کشور در رتبه ۱۰۰ قرار گرفته است. همچنین سایت داده‌های جهانی^۳ (۲۰۲۵)، امتیاز رضایت از زندگی در ایران در سال ۲۰۲۳ را برابر با ۴/۹۲ (در بازه ۰ تا ۱۰) گزارش کرده است که کمتر از حد متوسط است.

اعتماد اجتماعی به‌عنوان پیش‌نیاز و رکن اساسی زندگی در جوامع مدرن، تاثیر مهمی بر رضایت از زندگی دارد. باید به این نکته اشاره

1. Bank for International Settlements (BIS)

2. World Population Review (website)

3. StatBase

کرد که اعتماد اجتماعی یک مفهوم واحد نیست و دارای ابعاد مختلفی هست که در عمده تحقیقات جامعه‌شناختی شامل سه بعد شخصی (اعتماد به نزدیکان و کسانی که مستقیماً می‌شناسیم)، اعتماد عمومی و بین‌شخصی (اعتماد به مردم در معنای نوعی آن) و نهایتاً اعتماد نهادی (اعتماد به دولت و نهادها و ارگان‌های مرتبط با آن) شناخته می‌شود. هرگونه تضعیف در اعتماد اجتماعی می‌تواند سایر ارکان جامعه را دچار مشکل کند. بررسی‌های مرکز آمار ایران (۱۴۰۲) نشان می‌دهد که در دهه اخیر سطح اعتماد نهادی و اجتماعی در ایران کاهش یافته است. این کاهش ناشی از عواملی چون افزایش نابرابری‌های اجتماعی، ضعف پاسخگویی نهادها، و کاهش شفافیت عملکرد سازمان‌ها است. سطح پایین اعتماد به نهادهای دولتی و خدماتی به‌طور خاص بر سطح رضایت اجتماعی تأثیرگذار بوده است.

شهر اهواز به‌عنوان مرکز استان خوزستان و هشتمین شهر پرجمعیت ایران با حدود یک میلیون و ۲۰۰ هزار نفر جمعیت (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) نیز با چالش‌های مشابهی مواجه است. اهواز در سال‌های اخیر شاهد رشد سریع فیزیکی و جمعیتی بوده، اما همچنان مسائل مربوط به نابرابری اجتماعی، نارضایتی از زندگی، و افت سطح اعتماد اجتماعی در آن به چشم می‌خورد. اسناد موجود و مشاهدات میدانی حاکی از آن است که مردم اهواز مانند سایر شهروندان ایرانی، حس نابرابری اجتماعی و نارضایتی از وضعیت زندگی را تجربه می‌کنند. براساس مطالب پیش‌گفته این تحقیق برای پاسخگویی به این قبیل سؤالات انجام شده است: ۱. وضعیت احساس نابرابری اجتماعی، رضایت از زندگی، و سطح اعتماد اجتماعی در شهر اهواز به چه میزان است؟ ۲. نابرابری اجتماعی تا چه حد می‌تواند رضایت از زندگی شهروندان اهوازی را تحت تأثیر قرار دهد؟ ۳. نقش سطوح مختلف اعتماد نهادی در این رابطه چگونه است و آیا می‌تواند به‌عنوان یک میانجی عمل کند؟

پیشینه تجربی

در این قسمت، به برخی از تحقیقاتی که بیشترین ارتباط را با تحقیق حاضر دارند، اشاره می‌کنیم. تحقیق عسگری و میرزایی (۱۴۰۲)، نشان داد که بین دو مقوله توسعه اجتماعی-اقتصادی و نابرابری اجتماعی رابطه خطی منفی معنادار با شدت نسبتاً متوسط وجود دارد. گلابی و همکاران (۱۴۰۱)، نشان دادند که متغیر آنومی با ضریب تأثیر ۶۱٪ مهم‌ترین و قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده تغییرات رضایت از زندگی است. این امر نشان می‌دهد که شرایط آنومیک در جامعه در ابعاد مختلف آن می‌تواند رضایت شهروندان از شرایط زندگی‌شان و به طبع احساس امنیت و امید به آینده آنان را در جامعه متأثر کند. نتیجه پژوهش زارع شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۷)، حاکی از آن است که متغیرهای سن، تعداد اعضای خانواده، اجتماعی و پایگاه اقتصادی خانواده و دسترسی نابرابر به مسیرهای اشتغال، تجمل، سرمایه، دسترسی نابرابر اجتماعی به امکانات بهداشتی رابطه معناداری با نابرابری اجتماعی دارد. همچنین نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که دسترسی لوکس و نابرابر به امکانات بهداشتی در مجموع ۴۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند.

غفوری کله و محسنی (۱۳۹۷)، نشان دادند که رضایت از زندگی با تمام ابعاد بیگانگی رابطه معنادار و منفی دارد و بیشترین همبستگی بین احساس بی‌معنا بودن و رضایت از زندگی وجود دارد. تحقیق سجادیان و همکاران (۱۳۹۴)، نشان داد از آنجایی که ساکنان محله حصیرآباد از پایگاه اجتماعی و اقتصادی پایین‌تری برخوردار هستند، سبک زندگی متفاوتی را نیز تجربه می‌کنند و از مزایای اجتماعی کمتری برخوردارند. همچنین ارائه خدمات به محله‌هایی که سطوح پایین جامعه در آن زندگی می‌کنند کیفیت پایین‌تری دارد و در نتیجه دسترسی مردم به خدمات شهری کمتر از محله‌های مرفه‌تر است.

پژوهش فرجی و خادمان (۱۳۹۲)، حاکی از آن است که بین رضایت از زندگی و سرزندگی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد.

همچنین بین متغیرهای درآمد و محرومیت نسبی و رضایت از زندگی همبستگی معناداری وجود دارد. یافته‌های اژگان (۱۳۹۲)، نشان می‌دهد که تأثیر اعتماد اجتماعی بر امنیت مرزها در سطح بسیار بالایی قرار دارد و هر چه سطح اعتماد مرزنشینان را افزایش دهیم، سطح امنیت در منطقه بالاتر می‌رود و در نتیجه سطح مشارکت مرزنشینان افزایش می‌یابد و نیروهای مرزبانی که نقش تأمین امنیت منطقه را دارند و کمک زیادی خواهند کرد. در این تحقیق مشخص شد که بین شاخص اعتماد بین فردی و امنیت مرزی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و بین اعتماد عمومی و بنیادی و امنیت رابطه معناداری وجود ندارد. سروش (۱۳۹۱)، در بررسی نوجوانان ۱۵ تا ۱۹ ساله ساکن شیراز نشان می‌دهد که بیش از نیمی از جوانان حداقل دارای سطح متوسط مسئولیت فردی و اجتماعی و از سطح متوسطی از اعتماد اجتماعی برخوردار بودند. اکثر آنها به‌طور متوسط رفتارهای خیرخواهانه دیگری انجام می‌دهند، اما ۱۲/۷ درصد رفتارهای نوع‌دوستانه کمی انجام می‌دهند.

هدف از تحقیق رودریگز^۱ (۲۰۲۴)، بررسی نابرابری اجتماعی در فرآیند تفکیک مسکونی در شهرهای اسپانیا بود. نتایج این تحلیل در اسپانیا نشان داد که سطوح نابرابری اجتماعی و تفکیک سکونتگاه‌های مسکونی نشان‌دهنده گرایش به مدل‌های شهری است که باعث بی‌تفاوتی در امور شهروندی در فضای شهری و بازتولید تفاوت‌های مشاهده شده در ساختار اجتماعی جامعه می‌شود. لانگلی، لان و ون دایک^۲ (۲۰۲۴)، نابرابری‌های جمعیتی در بریتانیای کبیر را در میان گروه‌های خانواده قدیمی و جدید مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد که نابرابری‌های بین‌نسلی در میان سفیدپوستان بریتانیایی ریشه در قومیت آنها دارد که باعث ایجاد نابرابری اجتماعی در محیط شهری می‌شود. اقوام مختلف مانند ایرلندی، چینی و برخی دیگر این نابرابری اجتماعی را بیشتر با توجه به همسایگی خود تجربه می‌کنند. این موضوع در میان سایر گروه‌های تازه‌وارد نیز دیده می‌شود.

اسکات سرنائو^۳ (۲۰۱۹)، اشاره می‌کند که نابرابری اجتماعی در عصر جهانی چارچوبی جامعه‌شناختی برای تحلیل نابرابری در ایالات متحده در زمینه طبقه‌بندی جهانی و اقتصاد جهانی به سرعت در حال تغییر فراهم می‌کند. او همچنین با تحلیلی روشنگرانه و با استفاده از مثال‌هایی، ابعاد متعدد نابرابری، امتیاز طبقاتی، نژاد و قومیت، جنسیت، موقعیت و قدرت و نحوه تلاقی آنها با یکدیگر را بررسی می‌کند. جانسون^۴ و همکاران (۲۰۱۷)، در تحقیقات خود در رابطه با روند نابرابری اجتماعی در بین نوجوانان دانمارکی به این نتیجه رسیدند که اگرچه به نظر می‌رسد شکاف فعالیت بدنی بین طبقات اجتماعی در نوجوانان دانمارکی افزایش نیافته است، اما تفاوت‌های قابل‌توجهی در سطح فعالیت‌ها بین طبقات اجتماعی بالا، متوسط و پایین وجود دارد. بنابراین نیاز به فعالیت‌های مداخله بدنی هدفمند در میان نوجوانان طبقه پایین و متوسط وجود دارد.

پژوهش گیولاکتی^۵ (۲۰۱۰)، نشان می‌دهد که حمایت اجتماعی ادراک شده ۴۳ درصد از رضایت از زندگی را تبیین می‌کند. او معتقد است گذراندن وقت با خانواده در رضایتمندی افراد تأثیر مستقیم دارد. همچنین حمایت ادراک شده از دوستان به‌طور غیرمستقیم بر رضایت فرد تأثیر می‌گذارد، اگر فرد خود را بهتر از دوستانش درک کند، رضایت او افزایش می‌یابد. افرادی که از حمایت اجتماعی بالایی برخوردارند، احساس رضایت بیشتری از زندگی خود دارند. کپتین و اسمیت^۶ (۲۰۱۰)، بررسی رضایت از زندگی در هلند و ایالات متحده

1. Rodríguez

2. Longley, Lan & van Dijk

3. Scott Sernau

4. Johnse

5. Gulacti

6. Kapteyn & Smith

آمریکا پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که بین پاسخگویان هلندی و آمریکایی در تمامی ابعاد (شغل، روابط اجتماعی و درآمد) و رضایت از زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق نشان داد که رضایت از زندگی با چهار بعد رضایت در رابطه معناداری دارد که به ترتیب روابط اجتماعی و خانوادگی، شغل، سلامت و درآمد بیشترین رضایت از زندگی را دارند.

به‌طور کلی مشاهده می‌شود که علیرغم اهمیت تأثیر احتمالی نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی پژوهش خاصی در این زمینه صورت نگرفته است. همچنین در هیچ کدام از این تحقیقات نقش میانجی اعتماد اجتماعی نیز در این رابطه مورد بررسی قرار نگرفته است. در این تحقیق سعی بر این است که تا حد امکان این خلاء برطرف شده، به غنای ادبیات نظری این موضوع افزوده شود.

ملاحظات نظری

نابرابری اجتماعی به توزیع نابرابر و سیستماتیک منابع در جامعه از طریق فرایندهای اجتماعی اشاره دارد، که در صورت تکرار منظم میان گروه‌های مشابه، به یک مسئله اجتماعی تبدیل می‌شود (Dickard, 2012: 19). به عبارتی دیگر نابرابری اجتماعی به تفاوت در دسترسی افراد به منابع، خدمات و موقعیت‌های ارزشمند ناشی از جایگاه آن‌ها در ساختار اجتماعی اشاره دارد و پیامدهایی حقوقی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دارد. این نابرابری زمانی شکل می‌گیرد که افراد یا گروه‌ها به مقایسه و ارزیابی موقعیت یکدیگر می‌پردازند. احساس نابرابری نیز نتیجه درک ذهنی کنشگر از دسترسی نابرابر به منابع نسبت به دیگران است که با مقایسه اجتماعی و ارزیابی موقعیت همراه است (لهسای‌زاده، ۱۳۸۰: ۷).

تعدد دیدگاه‌ها درباره نابرابری اجتماعی، پیچیدگی و چندلایه بودن این پدیده را نشان می‌دهد. برخی بر عوامل فردی و برخی بر ساختارهای اجتماعی تأکید دارند، در حالی که دیدگاه ترکیبی با در نظر گرفتن تعامل این عوامل، شناخت کامل‌تری ارائه می‌دهد و به تدوین راهکارهای مؤثرتر کمک می‌کند. نابرابری اجتماعی تحت تأثیر عواملی چون طبقه، نژاد، جنسیت و به‌ویژه سن است و جنسیت یکی از ابعاد مهم نابرابری اجتماعی است و به‌عنوان یک ساختار اجتماعی، از طریق فرایندهای فرهنگی و اجتماعی شکل می‌گیرد. بسیاری از جوامع، نقش‌ها و وظایف سنتی تعیین شده برای زنان و مردان باعث شکل‌گیری نابرابری جنسیتی می‌شود (Parsons, 1970).

کارل مارکس نابرابری اجتماعی را در چارچوب نظام سرمایه‌داری و تضاد طبقاتی تحلیل می‌کرد. او مالکیت خصوصی را عامل اصلی شکاف بین طبقات دارا و ندار می‌دانست که همواره در تاریخ وجود داشته است (Marx & Engels, 2019). از نظر او، این تضاد باعث محرومیت گروه‌های ضعیف جامعه از منابع کمیاب می‌شود. اما نقش آگاهی در اندیشه مارکس حیاتی است؛ هرچه محرومان بیشتر نسبت به منافع واقعی خود آگاه شوند، مشروعیت نظم موجود کاهش می‌یابد و نارضایتی مشترک میان آن‌ها، سطح آگاهی جمعی را افزایش می‌دهد (ترنر و بیگلی، ۱۳۸۴).

ماکس وبر از جامعه‌شناسان برجسته کلاسیک است که برخلاف مارکس نابرابری را صرفاً اقتصادی نمی‌بیند و نابرابری اجتماعی را در سه بُعد طبقه، پایگاه و حزب بررسی می‌کند؛ رویکرد چندبُعدی وبر در تحلیل نابرابری اجتماعی، نظریه او را از دیدگاه اقتصادی مارکس متمایز می‌سازد (Weber, 1978). گیدنز نیز با ترکیب رویکرد مارکسیستی، ساخت‌گرایی و روش هرمنوتیکی، چارچوبی تلفیقی برای فهم نابرابری‌های اجتماعی ارائه می‌دهد که بر تحلیل کلان‌قشربندی استوار است. به باور او، قدرتمندان با انباشت منابع ارزشمند مانند ثروت، قدرت اجتماعی را نیز در دست می‌گیرند (Giddens, 2006).

با رویکرد نظریه تعارض، نابرابری اجتماعی پیامد رقابت و درگیری گروه‌های اجتماعی برای دستیابی به منابع محدود است. این رقابت‌ها باعث توزیع نابرابر قدرت و فرصت‌ها شده و ساختارهای نابرابری را شکل می‌دهند. نابرابری واقعیتی آشکار و چندبعدی است که برای مقابله با آن نیاز به تحلیل‌های دقیق و جامع وجود دارد. نظریه‌های مرتبط در فهم چگونگی شکل‌گیری، بازتولید و کاهش نابرابری‌های اجتماعی نقش مهمی دارند (Collins, 2000).

جامعه‌شناسان دیدگاه‌های مختلفی درباره رضایت و نارضایتی دارند. برخی نارضایتی را عامل تضادهای اجتماعی می‌دانند که منجر به تغییرات اجتماعی می‌شود، در حالی که برخی دیگر آن را نتیجه خواسته‌های روزافزون انسان‌ها می‌دانند. از دیدگاه برخی، نقش‌ها و کرامت‌های اجتماعی بر رضایت افراد تأثیر می‌گذارد و برخی نیز آن را در قالب نظم اجتماعی تحلیل می‌کنند. همچنین، بحث تبادلات اجتماعی و پاداش‌ها و آسیب‌های ناشی از آن نیز از دیگر ابعاد بررسی میزان رضایت در سطوح مختلف جامعه است (سید میرزایی و قهرمان، ۱۳۸۸). لوئیس کریزبرگ^۱ در کتاب جامعه‌شناسی تعارضات اجتماعی سه منبع اصلی نارضایتی را معرفی می‌کند که همگی ریشه در نابرابری و میل ناشی از آن دارند. این سه دیدگاه شامل: (۱) تأکید بر محرومیت مطلق، (۲) ناسازگاری در موقعیت‌های اجتماعی مختلف، و (۳) تغییرات در برداشت افراد از آنچه دارند و آنچه باید داشته باشند در طول زمان است (Krisberg, 1973: 68). به نقل از صفدری، (۱۳۷۳). سطوح پایین رضایت از زندگی نشان‌دهنده سطح بالای انزوای اجتماعی، ناتوانی و نابهنجاری در جامعه است. اهمیت اصلی رضایت از زندگی در نقشی است که این مفهوم در تداوم ایفای نقش‌های اجتماعی ایفا می‌کند، نه در پیامدهای سیاسی فوری آن. رضایت از زندگی و نگرش‌های مرتبط با آن، مانند اعتماد، مجموعه‌ای از شاخص‌ها تلقی می‌شوند که با تحولات و فرایندهای سطح کلان اجتماعی مرتبط هستند (اینگلهارت، ۱۳۷۹).

از دیدگاه جامعه‌شناسی، اعتماد اجتماعی نقش بنیادینی در انسجام جامعه دارد. ماکس وبر آن را شرط رفتار عقلانی می‌داند که می‌تواند منشأ فردی یا گروهی داشته باشد. آنتونی گیدنز نیز اعتماد اجتماعی را معادل اطمینان و تکیه بر کیفیت دانسته و آن را برای زندگی مدرن ضروری می‌شمارد (آقایی‌زاده، ۱۳۹۱). وجود این اعتماد میان افراد و گروه‌های مختلف، عامل مهمی در حفظ یکپارچگی اجتماعی است. به باور زیمل، در نبود اعتماد اجتماعی، جوامع دچار فروپاشی می‌شوند زیرا روابط انسانی با بی‌اعتمادی و عدم اطمینان همراه می‌گردد. علاوه بر این، اعتماد اجتماعی نقش بنیادینی در شکل‌گیری سرمایه اجتماعی، تحقق دموکراسی، سامان‌یابی و پویایی نظم اجتماعی و توسعه همه‌جانبه دارد. این اعتماد، پایه اصلی روابط اجتماعی و از عناصر کلیدی نظم اجتماعی محسوب می‌شود (حاجی‌زاده و فلک‌الدین، ۱۳۹۶: ۳۹). اعتماد اجتماعی به معنای حسن نیت فرد نسبت به دیگران است که موجب تسهیل و گسترش روابط اجتماعی می‌شود. این مفهوم، شاخصی از سرمایه اجتماعی بوده و در شرایط ابهام و ریسک، تبادلات اجتماعی را امکان‌پذیر می‌سازد. همچنین، اعتماد اجتماعی توانایی تشخیص صداقت گفتار و رفتار دیگران را در بر دارد (زارع شاه‌آبادی و نوریان، ۱۳۹۱: ۴۸).

اعتماد اجتماعی برای تقویت حس تعلق جمعی و انسجام اجتماعی ضروری است، زیرا زمینه‌ساز وابستگی بیشتر افراد به جامعه و تلاش برای توسعه آن می‌شود (وولکاک و همکاران، ۱۳۸۹). این اعتماد با ایجاد پیوند میان افراد، روابط جمعی را تقویت کرده و زمینه‌ساز رضایت، برابری فرصت‌ها و تلاش‌های فردی و گروهی است (بیدل و دیگران، ۱۳۹۳). در نقطه مقابل، بی‌اعتمادی اجتماعی، وابستگی فرد به ارکان جامعه را کاهش می‌دهد و جامعه خود زمینه‌ساز تضعیف اعتماد می‌شود. در این شرایط، افراد منافع گروهی را بر منافع ملی ترجیح می‌دهند. با تضعیف کارکرد اعتماد، همبستگی و نظم ملی فرو می‌ریزد و گرایش به گروه‌گرایی افزایش می‌یابد؛ چرا که بدون

^۱. Kerisberg, Louis

اعتماد، مشارکت مؤثر در حفظ امنیت و منافع جمعی ممکن نیست (بیدل و محمودزاده، ۱۳۹۱).

فرانسیس فوکویاما^۱ با رویکردی اقتصادی، اعتماد را پایه حفظ سرمایه اجتماعی می‌داند که مبتنی بر مجموعه‌ای از هنجارها و ارزش‌های غیررسمی چون صداقت، پابندی به تعهدات و ارتباط متقابل است. به باور او، جوامع توسعه یافته به دلیل سطح بالای اعتماد اجتماعی، از توان رقابتی و سعادت بیشتری برخوردارند، زیرا اعتماد به مثابه فرهنگی فراگیر، شرط اصلی پیشرفت ملت‌هاست (Fukuyama, 2000: 10). میزتال^۲ (۲۰۰۱) اعتماد را به سه نوع مختلف براساس سه نوع نظم اجتماعی تقسیم می‌کند: نوع اول اعتماد مبتنی بر عادت است که در آن نظم ثابت و دائمی برقرار است؛ نوع دوم اعتماد، اعتماد مبتنی بر آشنایی، دوستی‌ها و ارزش‌ها است. نوع سوم، اعتماد به نظم گروهی است که مکانیسمی برای حل مشکل همکاری فراهم می‌آورد.

فقدان اعتماد، با نقض قوانین، رفتارهای ضد اجتماعی، خودکشی، خشونت و سایر مشکلات اجتماعی همراه است و تأثیر منفی بیشتری دارد. سبک زندگی بدون جلب اعتماد دیگران، موجب آشفتگی‌های روانی و اجتماعی می‌شود. بنابراین، گسترش اعتماد و همکاری میان اعضای جامعه، به غنی‌سازی سرمایه اجتماعی و کاهش مشکلات روانی و اجتماعی منجر می‌شود» (بهزاد، ۱۳۸۱: ۵۰).

اهمیت اعتماد اجتماعی به این دلیل است که این متغیر با بسیاری از متغیرهای جامعه مدنی، از جمله مشارکت، همبستگی دارد. مشارکت اجتماعی و عضویت داوطلبانه در سازمان‌های مردم‌نهاد و انجمن‌های داوطلبانه از جمله پیامدهایی است که در صورت وجود اعتماد اجتماعی بالا، زمینه مناسبی برای تحقق آن فراهم می‌شود. اگر این اعتماد از سطح فردی به سطح اجتماعی منتقل شود، به عنوان سرمایه‌ای ارزشمند شناخته می‌شود که هزینه تعاملات اجتماعی، اقتصادی و اقدامات مرتبط را کاهش می‌دهد (علیپور و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۱۰). به گفته زتومکا، هنجار اعتماد جزء کلیدی سرمایه اجتماعی است که از سه نوع تشکیل شده است. این سه نوع عبارتند از: ۱- اعتماد به آشنایان که به آن اعتماد شخصی^۳ یا اعتماد اجتماعی خانواده‌ها می‌گویند. ۲- اعتماد تعمیم یافته^۴ این اعتماد شامل اعتماد به غریبه‌ها نیز می‌شود. ۳- اعتماد مدنی یا نهادی^۵: اعتماد نهادی، حالت انتزاعی اعتماد به نهادها و سازمان‌هاست نهادها و سازمان‌هایی نظیر مدرسه، ارتش، دانشگاه، دادگاه، نیروی انتظامی و مانند آن. سطح اعتمادی که مردم به نهادهای گوناگون دارند، در بین جوامع متفاوت بوده و در طی زمان دستخوش تغییر می‌شود (Sztompka, 2012).

نهادها در صورتی که به خوبی طراحی شوند، می‌توانند زمینه‌ساز اعتماد به افرادی باشند که هیچ‌گاه با آن‌ها تماس نداشته‌ایم و پیوند اجتماعی مشترکی نداریم. نهادها علاوه بر مجموعه‌ای از قوانین، نقاط مرجع و ارزش‌های هنجارآفرین را فراهم می‌کنند که می‌توان برای توجیه و معنادار کردن آن قوانین، به آن‌ها تکیه کرد. به عبارت دیگر، نهادها از روح، شخصیت و نظریه اخلاقی تلویحی برخوردارند که کنشگران را به حمایت از آن‌ها و رعایت قوانین‌شان ترغیب می‌کند. اعتماد به نهادها این فرض را استنتاج می‌کند که ارزش‌های آن‌ها برای تعداد کافی از مردم معنادار است تا آنها را به اطاعت و وفاداری وادار کند. نهادها به دو صورت اعتماد را میان غریبه‌ها ایجاد می‌کنند: اول، از طریق اعتبار اخلاقی و تأثیر سازنده بر دیگران و دوم، از طریق حقوق اجتماعی و حمایتی که فراهم می‌کنند و خطرات ناشی از اعتماد به غریبه‌ها را محدود می‌سازند. به این ترتیب، نهادها واسطه اعتماد هستند و نمایانگر ارزش‌های ویژه‌ای هستند که کنشگران را به وفاداری و

1. Francis Fukuyama

2. Misztal

3. Personalized trust

4. Generalized trust

5. Civic or institutional trust

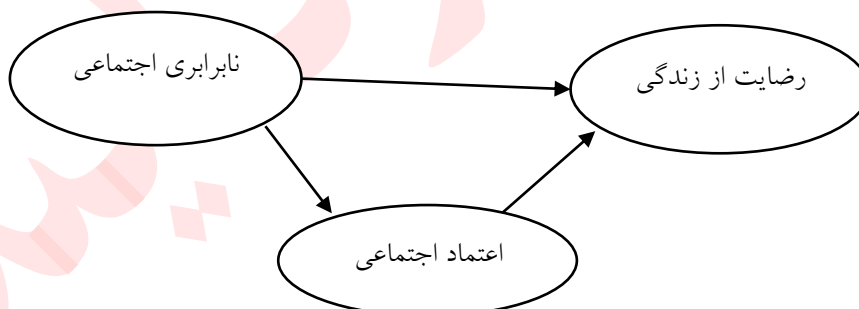
اطاعت از آن‌ها ترغیب می‌کنند (وولکاک و همکاران، ۱۳۸۹). در مجموع نظریه‌ای منسجم در مورد مکانیسم اثر گذاری متغیرهای این تحقیق وجود ندارد، بر مبنای کلیتی که از نظریه‌های مطرح شده فوق بر می‌آید مدل مفهومی زیر (شکل ۱) تدوین شده و تلاش شده است با استفاده از تحلیل‌های داده‌بنیان با نرم‌افزار Smart PLS این روابط تحلیل شوند.

آنچه در این تحقیق مفروض گرفته شده است متشکل از چندین قضیه هست. اول اینکه تحقیقات جامعه‌شناختی نشان می‌دهند که نابرابری اجتماعی، به‌عنوان یک پدیده چندبعدی، نه تنها بر دسترسی افراد به منابع اقتصادی تأثیر می‌گذارد، بلکه درک ذهنی افراد از جایگاه اجتماعی‌شان را نیز متأثر می‌کند. نابرابری اجتماعی در این چارچوب، از دیدگاه‌های مارکس (۲۰۱۹) و وبر (۱۹۷۸) به‌عنوان محرکی برای تضاد اجتماعی و محدودیت در فرصت‌ها در نظر گرفته شده است.

رضایت از زندگی نیز در این چارچوب به‌عنوان متغیر وابسته مورد توجه قرار گرفته است. نظریه‌های اینگلههارت (۱۳۷۹) و دورکیم (۲۰۱۹) به درک تأثیر نابرابری اجتماعی بر این متغیر کمک می‌کنند. اینگلههارت معتقد است رضایت از زندگی از تعامل عوامل اجتماعی و روان‌شناختی نشأت می‌گیرد و نابرابری‌های اجتماعی می‌توانند با تشدید احساس ناکامی و کاهش همبستگی اجتماعی، این رضایت را به‌طور چشمگیری کاهش دهند.

اعتماد نهادی به‌عنوان یکی از متغیرهای میانجی در این رابطه بررسی شده است. این مفهوم از نظریات دورکیم (۲۰۱۹) و پاتنام (۲۰۰۰) گرفته شده است که اعتماد اجتماعی را زیربنای انسجام و همکاری اجتماعی می‌دانند. در شرایطی که نابرابری اجتماعی افزایش می‌یابد، اعتماد به نهادها و سازمان‌های اجتماعی کاهش می‌یابد و این کاهش اعتماد، چرخه‌ای از نارضایتی عمومی را به همراه دارد. گیدنز (۲۰۰۶) با تأکید بر نقش اعتماد در جوامع مدرن، آن را ابزاری برای کاهش ریسک‌ها و حفظ ثبات اجتماعی می‌داند. از این منظر، اعتماد اجتماعی یک سرمایه غیرمادی است که ضعف آن می‌تواند پیامدهای منفی جدی بر نظم و کیفیت زندگی داشته باشد.

از این‌رو، این چارچوب نظری، روابط پیچیده و چندبعدی میان متغیرهای اصلی پژوهش را مشخص می‌کند و بر نقش نابرابری اجتماعی به‌عنوان عامل اولیه، اعتماد اجتماعی به‌عنوان واسطه تأثیرگذار و رضایت از زندگی به‌عنوان پیامد نهایی تأکید دارد (شکل ۱).

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

روش و داده‌های پژوهش

با توجه به اهداف، سؤالات و فرضیه‌های تحقیق، در این پژوهش از روش کمی و شیوه پیمایشی استفاده شده است. این تحقیق از نظر زمانی مقطعی و از نظر هدف کاربردی و نیز پهن دامنه است. جامعه آماری این تحقیق شهروندان بالای ۱۵ سال شهر اهواز می‌باشند

که براساس آخرین سرشماری کشور در سال ۱۳۹۵ تعداد آنها حدود ۱/۲۰۰/۰۰۰ نفر می‌باشد. نمونه تحقیق با استفاده از جدول تعیین حجم نمونه لین با ضریب خطای ۵٪ به تعداد ۳۸۴ نفر برآورد شده است.

روش نمونه‌گیری این تحقیق از نوع تصادفی چند مرحله‌ای بوده و روش اجرای آن بدین صورت است که ابتدا از میان مناطق مختلف شهر اهواز، برخی از محله‌های شهر اهواز مانند: کوی رمضان، کوی مهدیس، گلستان، شهرک دانشگاه، محله نادری (مرکز شهر) به صورت تصادفی انتخاب و سپس از هر محله دو خیابان اصلی انتخاب شدند، سپس با مراجعه به درب خانه‌های منتخب، از اولین نفر بالای ۱۵ سال خانوار که با پرسشگر مواجه شد مصاحبه به عمل آمد. در این پژوهش برای سنجش متغیرهای نابرابری اجتماعی، اعتماد اجتماعی و رضایت از زندگی، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. گویه‌های این پرسشنامه با رجوع به پیشینه نظری و مطالعات تجربی پیشین استخراج شدند؛ به این معنا که پس از مرور منابع معتبر داخلی و خارجی مرتبط با هر متغیر، مؤلفه‌های کلیدی شناسایی و گویه‌هایی متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی جامعه مورد مطالعه (شهر اهواز) طراحی شدند.

تعاریف مربوط به متغیرهای اصلی پژوهش به شرح زیر است: جهت عملیاتی شدن متغیر احساس نابرابری اجتماعی، این احساس در ابعاد نابرابری جنسیتی، قومیتی، حقوقی، شغلی و اقتصادی مورد سنجش قرار گرفت. در این گویه‌ها پاسخگویان خود را در مقایسه با اطرافیان‌شان، یا به عبارت دیگر، «دیگران مشابه» ارزیابی کرده‌اند. برای این منظور از مقیاس طیف لیکرت ۷ گویه با دامنه ۱ تا ۵ (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) استفاده شده است.

جدول ۱- گویه‌های اندازه‌گیری شده به همراه شاخص‌های اعتماد و پایایی آنها

ضریب آلفا	گویه‌ها
۰/۸۹۹	من هم اگر امکانات دیگران را داشته‌م به اندازه آنها پیشرفت می‌کردم
	در جامعه ما بچه داری و خانه داری از وظیفه عمده زنان است و به مردان ربطی ندارد.
	اگر همه چیز درست بود من الان باید شغل بهتری می‌داشتم
	بین زنان و مردان از نظر تقسیم کار در خانه نابرابری وجود دارد.
	هر چه تلاش می‌کنم باز هم دیگران از من جلوتر هستند.
	جاده‌ها و خیابان‌های منطقه ما از کیفیت مناسبی برخوردار هستند.
	من به کتابخانه و مجتمع‌های فرهنگی دسترسی دارم.
	امکانات آموزشی رایگان و مناسب در محله ما وجود دارد.
	وضعیت بهداشتی محیط زندگی من مناسب است.
	امکان داشتن شغل دلخواه و مناسب برایم فراهم هست
	در محل سکونت خود تا چه حدی به خوراک و پوشاک مناسب دسترسی دارید؟
	تا چه حدی به مسکن قابل سکونت و مناسب دسترسی دارید؟
	درآمد فعلی شما تا چه حدی کفاف معیشت و هزینه‌های جاری زندگی را تأمین می‌کند؟
در محل سکونت خود تا چه حدی نظم و امنیت (جانی و مالی) برقرار می‌باشد؟	

منبع: یافته‌های تحقیق

در این پژوهش رضایت از زندگی در ابعاد، رضایت اجتماعی، رضایت اقتصادی در نظر گرفته شده است که با توجه به منابع موجود (سیدمیرزایی و قهرمان، ۱۳۸۸) شاخص‌سازی و عملیاتی شده است. و از ۶ گویه در قالب مقیاس طیف لیکرت با دامنه ۱ تا ۵ (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) استفاده شده است و برای عملیاتی کردن مفهوم اعتماد نهادی از منابع تجربی (پاتنام، ۱۳۸۰) بهره گرفته شده است. اعتماد نهادی عام به معنای اعتماد کلی پاسخگویان به مراجع تصمیم‌گیرنده، قانون‌گذار، اجراکننده و ناظر بر اجرای قانون بوده است که با شش گویه در طیف لیکرت سنجیده شده است.

جدول ۲- گویه‌های اندازه‌گیری شده به همراه شاخص‌های اعتماد و پایایی آنها

ضریب آلفا	گویه‌ها
۰/۹۹۲۷	میزان رضایت از وضعیت درآمد
	میزان رضایت از وضعیت مسکن
	میزان رضایت از وضعیت امکانات آموزشی
	میزان رضایت از وضعیت امکانات بهداشتی
	میزان رضایت از وضعیت و فرصت‌های شغلی
	میزان رضایت از وضعیت امکانات تفریحی - فراغتی
۰/۹۴۸	نماینده‌ها فقط فکر این هستند که چطور در دوره بعد رای بیاورند و منافع مردم برایشان.
	نمایندگان مجلس قانونی را تصویب نمی‌کنند مگر آنکه خودشان از آن قانون نفعی ببرند.
	شهرداری و شورا شهر بیشتر فکر استفاده از موقعیت و نفع شخصی خودشان هستند نه سامان دادن وضعیت شهر
	پلیس و نیروی انتظامی در خدمت منافع قدرتمندان هستند نه در خدمت کمک به مردم.
	کارکنان دولت فقط فکر گرفتن حقوق خودشان هستند تا راه انداختن کار مردم
	سپاه و بسیج عملاً به دنبال منافع خودشان هستند نه آسایش مردم.

منبع: یافته‌های تحقیق

برای سنجش اعتماد نهادی خاص، اعتماد به هشت سازمان و ارگان مرتبط به این موضوع نظیر دادگاه‌ها، بانک‌های دولتی، پلیس و نیروی انتظامی، شهرداری، صدا و سیما، دانشگاه، سپاه، مجلس و امام جمعه مورد سؤال قرار گرفته‌اند که آلفای کرونباخ ترکیبی آنها برابر با ۰/۹۳۱ برآورد شده است.

برای سنجش اعتبار^۱ محتوایی و صوری، پرسشنامه اولیه در اختیار چندتن از اساتید جامعه‌شناسی و روش تحقیق قرار گرفت و اصلاحات لازم براساس نظرات ایشان اعمال شد. همچنین با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی اعتبار سازه پرسشنامه نیز مورد بررسی قرار گرفت. برای سنجش پایایی^۲ ابزار، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که برای هر یک از متغیرها در حد قابل قبول (بیش از ۰/۷) گزارش شد.

1. Validity

2. Reliability

این فرآیند نشان می‌دهد که پرسشنامه از انسجام درونی مطلوبی برخوردار بوده و قابلیت اتکا برای تحلیل آماری را داراست. به این ترتیب، اگرچه ابزار پژوهش به صورت محقق ساخته تدوین شده است، طراحی آن مبتنی بر مبانی نظری معتبر بوده و شاخص‌های لازم برای اعتبار و پایایی رعایت شده‌اند. داده‌های جمع‌آوری شده در بخش توصیفی با نرم‌افزار SPSS و در بخش استنباطی با استفاده از تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از حداقل مربعات جزئی، با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در ابتدا با استفاده از آمار توصیفی نمای کلی نمونه تحقیق و نیز متغیرهای تحقیق مشخص شده‌اند. چنانکه ذکر شد در این تحقیق ۳۸۴ نمونه مورد بررسی قرار گرفته‌اند که ۵۶ درصد آنها را مردان و ۴۶ درصد باقیمانده را زنان تشکیل داده‌اند. پاسخگویان مذکور در بازه سنی ۱۵ تا ۸۰ سال قرار داشته و بیشترین فراوانی در گروه سنی ۲۶-۳۶ سال با فراوانی نسبی ۳۱ درصد قرار داشته است. ۳۳ درصد پاسخگویان مجرد و ۵۸ درصد متاهل و ۵ درصد مطلقه بوده‌اند و درحالی‌که ۱۰ درصد پاسخگویان تحصیلات ابتدایی و بی‌سواد داشته‌اند بیشترین درصد تحصیلات در دوره راهنمایی و دبیرستان دیده شده است با ۳۸ درصد و تنها ۴ درصد پاسخگویان تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر داشته‌اند. به لحاظ وابستگی قومی در حالیکه حدوداً نیمی از اعضای نمونه عرب هستند، ۱۵ درصد پاسخگویان فارس، ۲۷ درصد لر و ۲۱ درصد پاسخگویان ترک می‌باشند. جدول ۳ یافته‌های فوق را نشان می‌دهد.

جدول ۳- توزیع فراوانی برخی متغیرهای زمینه‌ای نمونه تحقیق

متغیر	مقادیر	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
جنسیت	مرد	۲۱۳	۵۶/۱
	زن	۱۶۷	۴۳/۹
وضع تاهل	مجرد	۱۲۷	۳۳/۴
	متاهل	۲۲۲	۵۸/۴
	مطلقه	۲۰	۵/۳
	سایر	۱۱	۲/۹
وضعیت شغلی	شاغل	۱۷۴	۴۵/۸
	غیر شاغل	۲۰۶	۵۴/۲
قومیت	فارس	۵۹	۱۵/۵
	لر	۱۰۵	۲۷/۶
	عرب	۱۷۹	۴۷/۱
	ترک	۲۱	۵/۵
	سایر	۱۶	۴/۲

با توجه به سطح سنجش فاصله‌ای متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق جدول ۴ آماره‌های توصیفی متغیرهای مذکور را نشان می‌دهد.

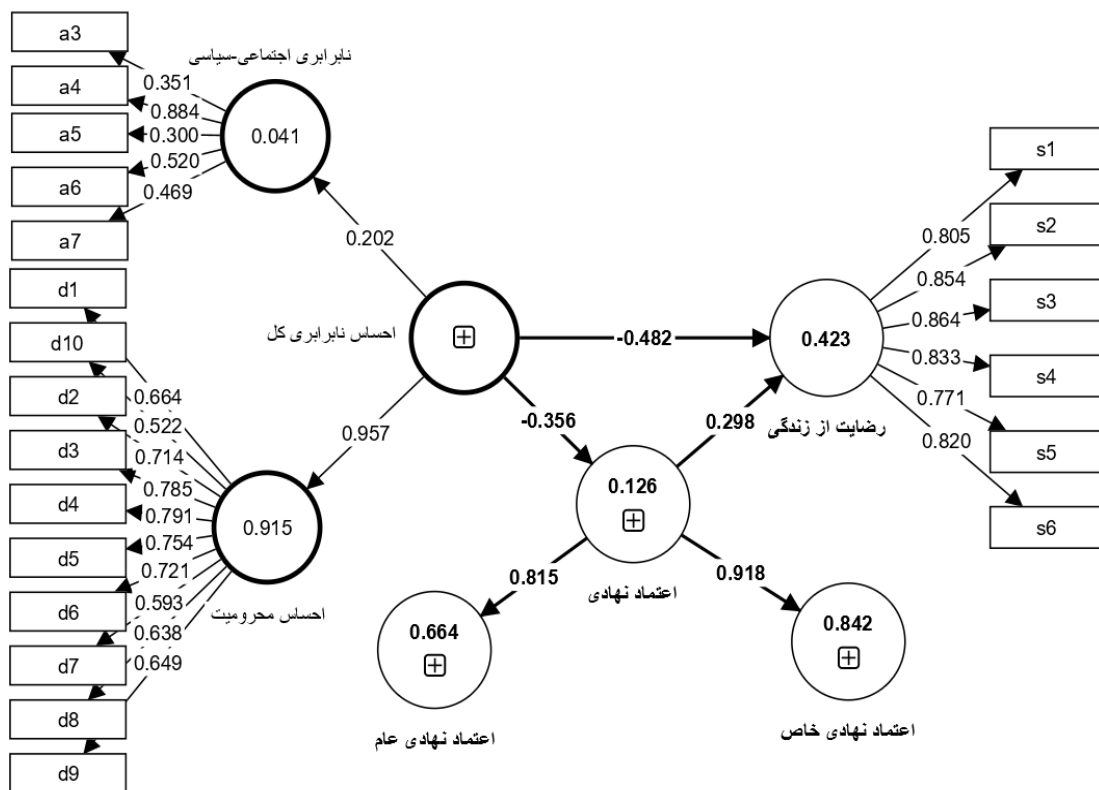
جدول ۴ - آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	مقدار حداقل	مقدار حداکثر	میانگین طیف	سطح معناداری
نابرابری اجتماعی - سیاسی - اجتماعی	۱۰/۸۰	۲/۸۵	۵	۲۰	۱۵	۰/۰۰۰
احساس محرومیت	۲۷/۸۲	۶/۲۸	۱۳	۴۳	۳۰	۰/۰۰۰
رضایت از زندگی	۱۸/۲۶	۳/۹۵	۶	۳۰	۱۸	۰/۲۰۰
اعتماد نهادی عام	۱۵/۴۷	۵/۰۷	۶	۲۸	۱۷	۰/۰۰۰
اعتماد نهادی خاص	۲۴/۱۵	۷/۱۵	۹	۴۱	۲۵	۰/۰۲۱
اعتماد نهادی کل	۳۹/۶۲	۱۰/۶۸	۱۵	۶۹	۴۲	۰/۰۰۰

برای ایجاد درک بهتری از وضعیت متغیرهای بررسی شده در سطح جامعه آماری، با استفاده از آزمون تی تک‌نمونه‌ای، وضعیت متغیرها با میانگین طیف مقایسه شده است. چنانکه در جدول ۴ پیداست با اطمینان ۹۹ درصد، سطح نابرابری اجتماعی و احساس محرومیت و همچنین اعتماد نهادی عام و اعتماد نهادی کل از سطح متوسط پایین‌تر هست. این وضعیت در مورد اعتماد نهادی خاص با اطمینان ۹۵ درصد وجود دارد. اما رضایت از زندگی جامعه آماری تحقیق در سطح متوسط هست.

برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از تکنیک مدلسازی معادلات ساختاری^۱ واریانس‌محور با استفاده از حداقل مربعات جزیی استفاده شده است. با توجه به ابعاد متعددی که سازه‌های احساس نابرابری اجتماعی و اعتماد نهادی دارند، برای اندازه‌گیری این سازه‌ها از مدل‌های اندازه‌گیری سلسله‌مراتبی استفاده شده است. برای اندازه‌گیری این سازه از مدل اندازه‌گیری سه‌عاملی مرتبه دوم استفاده شده است به این صورت که فرض شده است احساس نابرابری اجتماعی و احساس محرومیت ابعادی هستند که می‌توانند توسط احساس نابرابری کل تبیین شوند. همچنین اعتماد نهادی سازه پنهانی است که تبیین‌کننده تغییرات اعتماد نهادی عام و نیز اعتماد نهادی خاص می‌باشد و بوسیله آنها اندازه‌گیری شده است. اما سازه رضایت از زندگی به صورت مدل اندازه‌گیری مرتبه اول تدوین شده است. در مجموع مدل معادله ساختاری متغیرهای تحقیق در قالب شکل ۲ مورد آزمون قرار گرفته است. ضرایب استاندارد حاصل شده بر روی مدل مشخص هست.

^۱. Structural Equation Modeling (SEM)

شکل ۲- مدل معادله ساختاری متغیرهای تحقیق

شاخص SRMR مدل به مقدار ۰/۰۱۱ نشان می‌دهد مدل تحقیق از نکویی برازش قابل قبولی برخوردار هست. بارهای عاملی موجود در مدل نشان می‌دهند که معرف‌های استفاده شده برای اندازه‌گیری عامل‌های پنهان کاملاً مناسب هستند. مقدار آلفای کرونباخ و آلفای کرونباخ ترکیبی برای تمامی معرف‌ها نیز بالای ۰/۷ گزارش شده است و نشان می‌دهد معرف‌ها از پایایی قابل قبولی بهره مند هستند. همچنین مقدار واریانس استخراج شده متغیرهای مدل با رقم بالای ۰/۵ نشان از قابل قبول بودن اعتبار همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری استفاده شده در مدل تحقیق دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد متغیرهای موجود در مدل توانسته‌اند ۴۲/۳ درصد واریانس رضایت اجتماعی را تبیین کنند. جدول ۵ شاخص‌های اعتبار همگرا و پایایی عامل‌ها را نشان می‌دهد:

جدول ۵- شاخص‌های اعتبار همگرا و پایایی عامل‌ها

عامل پنهان	احساس محرومیت	اعتماد نهادی	اعتماد خاص	اعتماد عام	رضایت از زندگی
شاخص AVE	۰/۵۰۳	۰/۵۱۷	۰/۶۲۷	۰/۷۵۵	۰/۶۸۱
آلفای ترکیبی	۰/۸۹۹	۰/۹۴۱	۰/۹۳۱	۰/۹۴۸	۰/۹۲۷

قسمت ساختاری مدل نشان می‌دهد احساس نابرابری اجتماعی با اثر رگرسیونی استاندارد با ضریب $0/482$ بر رضایت از زندگی اثر منفی دارد و موجب کاهش سطح رضایت از زندگی مردم می‌شود. این سطح از تاثیر به خودی خود قابل توجه هست. در عین حال متغیر اعتماد نهادی نیز می‌تواند به عنوان متغیر میانجی در این رابطه تاثیر گذار باشد و شدت آنرا افزایش دهد. در واقع این متغیر به عنوان متغیر میانجی جزء عمل می‌کند و می‌تواند مقداری از اثر منفی احساس نابرابری اجتماعی را بر رضایت از زندگی انتقال دهد. همچنین متغیر احساس نابرابری تأثیری منفی با ضریب $0/356$ بر اعتماد نهادی دارد و می‌تواند $12/6$ درصد از واریانس اعتماد نهادی را تبیین کند. این قضیه نشان می‌دهد که احساس نابرابری اجتماعی می‌تواند سطح اعتماد به نهادها و سازمان‌های دولتی را کاهش دهد. تمامی ضرایب رؤیت شده در مدل در فاصله اطمینان 99 درصد معنادار هستند. جدول ۶ ضرایب اثر متغیرهای موجود در مدل را نشان می‌دهد.

جدول ۶- ضرایب استاندارد تاثیر متغیرها

اثر متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل
احساس نابرابری ← رضایت از زندگی	$-0/482$	$-0/107$	$-0/59$
احساس نابرابری ← اعتماد نهادی	$-0/356$	-----	$-0/356$
اعتماد نهادی ← رضایت از زندگی	$0/298$	-----	$0/298$

بحث و نتیجه‌گیری

نابرابری اجتماعی یکی از مسائل بنیادین در حوزه تحلیل‌های جامعه‌شناختی به‌شمار می‌رود که تأثیرات گسترده‌ای بر ابعاد مختلف زندگی فردی و جمعی برجای می‌گذارد. در بسیاری از جوامع، شکاف‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی نه تنها به تضعیف انسجام اجتماعی منجر می‌شوند، بلکه موجب کاهش سطح رضایت از زندگی و تضعیف اعتماد به نهادهای رسمی و مدنی نیز می‌گردند. در این میان، متغیرهایی مانند اعتماد نهادی می‌توانند به عنوان عوامل میانجی، در تقویت یا تضعیف اثرات نابرابری اجتماعی ایفای نقش کنند. دلیل بررسی این متغیر در این تحقیق این است که به‌طور کلی در دنیای مدرن نهادها و ارگان‌ها حضور موثری در زندگی مردم دارند ولی در ایران به علت حضور گسترده دولت و نهادهای دولتی به صورت مضاعف هست و جا دارد به صورت تجربی این اثر مورد مطالعه قرار بگیرد. مطالعه حاضر با هدف تحلیل تجربی سازوکار تأثیر نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی، با تمرکز بر نقش میانجی اعتماد نهادی، در شهر اهواز انجام شده است. بدین منظور، ضمن مرور دیدگاه‌های نظری مرتبط با نابرابری و اعتماد، از روش‌های آماری و داده‌های میدانی برای تحلیل این روابط در سطح شهری استفاده شد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که نابرابری اجتماعی اثری منفی و معنادار بر رضایت از زندگی ساکنان شهر اهواز دارد؛ نتایجی که با دیدگاه‌های نظریه پردازانی چون دورکیم و مارکس همسو است، چرا که این نظریات نابرابری را عامل فروپاشی انسجام اجتماعی و کاهش رضایت عمومی می‌دانند. علاوه بر این، اعتماد نهادی به عنوان یک متغیر میانجی، نقش مهمی در چگونگی و شدت تأثیر نابرابری اجتماعی بر رضایت از زندگی ایفا می‌کند. کاهش اعتماد به نهادهای دولتی می‌تواند اثرات منفی نابرابری را تشدید کند و موجب تضعیف پیوندهای اجتماعی شود. در نتیجه، تقویت و بازسازی اعتماد نهادی، برای ارتقاء رضایت از زندگی و انسجام اجتماعی، از اهمیت بالایی برخوردار است.

همچنین نتایج حاکی از آن است که احساس محرومیت نسبی، که غالباً ناشی از مقایسه‌های اجتماعی منفی است، نقش چشم‌گیری در کاهش رضایت از زندگی ایفا می‌کند. این یافته‌ها با نتایج مطالعات پیشین، از جمله پژوهش عسگری و میرزایی (۱۴۰۲) در زمینه نابرابری اجتماعی و توسعه، و تحقیق گلابی و همکاران (۱۴۰۱) پیرامون آنومی و شرایط اجتماعی، هم‌راستا هستند. تفاوت در سطح اثرگذاری اعتماد نهادی در جوامع مختلف نیز ممکن است ناشی از ویژگی‌های خاص ساختاری و فرهنگی شهر اهواز باشد؛ جایی که گاه اعتماد نهادی در واکنش به برخی مداخلات و اقدامات نهادی قابلیت بازسازی دارد.

براساس تحلیل‌های آماری از جمله مدل معادلات ساختاری، مشخص شد که ۴۲/۳ درصد از واریانس رضایت از زندگی به طور مستقیم و غیرمستقیم توسط نابرابری اجتماعی و اعتماد اجتماعی قابل تبیین است. به طور مشخص، نابرابری اجتماعی اثری منفی و در مقابل، اعتماد اجتماعی اثری مثبت بر رضایت از زندگی دارد. این روابط در محلات حاشیه‌نشین و فقیرنشین، به سبب شدت بیشتر احساس محرومیت و تبعیض، نمایان‌تر است؛ در حالی که در مناطقی با توزیع عادلانه‌تر منابع و عملکرد شفاف‌تر نهادها، سطح بالاتری از اعتماد و رضایت گزارش شده است. در مجموع، یافته‌ها بر این نکته تأکید دارند که محرومیت اجتماعی نه تنها به کاهش کیفیت زندگی فردی می‌انجامد، بلکه از طریق تضعیف اعتماد اجتماعی، به تداوم و تشدید نابرابری‌ها و نارضایتی‌های اجتماعی کمک می‌کند. این چرخه معیوب، خطر گسترش ناآرامی‌های اجتماعی و تعمیق شکاف‌های اقتصادی را افزایش می‌دهد. بنابراین، نتایج این تحقیق پیامدهای مهمی برای سیاست‌گذاران و مدیران شهری دارد. آنان می‌توانند با بازنگری در سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی، ایجاد عدالت در دسترسی به منابع، و ارتقاء شفافیت و پاسخگویی نهادی، زمینه‌های بازسازی اعتماد عمومی و ارتقای رضایت از زندگی را فراهم آورند.

در راستای تکمیل این پژوهش پیشنهاد می‌شود وضعیت اعتماد نهادی در شهر اهواز با هدف شناخت چرایی پایین بودن سطح آن مورد بررسی قرار بگیرد. همچنین لازم می‌نماید در مطالعه‌ای تأثیر سایر عوامل غیر از نابرابری اجتماعی در خصوص رضایت از زندگی بررسی شده و با انجام تحقیقی به نحوه کاربست یافته‌های مختلف در خصوص رضایت از زندگی اقدام شود. در بعد کاربردی، نتایج این پژوهش می‌توانند مبنایی برای بازنگری در سیاست‌گذاری‌های رفاهی در مناطق حاشیه‌ای اهواز فراهم کنند؛ به‌ویژه از طریق طراحی مداخلاتی که هدفشان تقویت عدالت توزیعی همراه با بازسازی اعتماد نهادی در سطوح خرد و کلان باشد. افزون بر این، یافته‌ها می‌توانند در فرآیند بازآفرینی اجتماعی-فضایی محلات کمتر برخوردار، با تمرکز بر گسترش مشارکت مدنی و تعلق محلی، به کار گرفته شوند.

تشکر و قدردانی

با کمال احترام و سپاس فراوان از تمامی عزیزانی که در مسیر انجام این پژوهش ما را یاری کردند. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جامعه‌شناسی نویسنده دوم، معصومه احمدی فالچی در دانشگاه یاسوج است. نویسندگان مقاله از کلیه مشارکت‌کنندگان در این پژوهش و داوران محترم که در ارتقای کیفیت این مقاله دیدگاه‌های خود را بیان نمودند، صمیمانه تشکر می‌کنند.

منابع

آقای‌زاده، سعید. (۱۳۹۱). واکاوی انواع اعتماد اجتماعی شهروندان شهر رشت. پژوهش‌های جغرافیای اجتماعی، ۳۱(۳)، ۵۵-۹۰.

http://gilan.jrl.police.ir/article_15940.html

- ازگان، سلیمان. (۱۳۹۲). بررسی و شناسایی رابطه اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت (مطالعه موردی: مرزنشینان نهبندان هنگ مرزی). دانش انتظامی خراسان جنوبی، ۵۲(۹-۲۶). http://skh.jrl.police.ir/article_15015.html
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۹). تحولات فرهنگی در جوامع صنعتی پیشرفته (مریم وتر، مترجم). کویر.
- بهباد، داود. (۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقای سلامت روان. رفاه اجتماعی، ۶۲(۶)، ۴۳-۵۳. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2192-fa.html>
- بیدل، پری‌ناز؛ محمودزاده، علی‌اکبر. (۱۳۹۱). بررسی میزان تعلق اجتماعی مردم به جامعه ایران و رابطه آن با اعتماد اجتماعی و فردگرایی، مطالعه موردی شهر مشهد. تحقیقات فرهنگی ایران، ۲۵(۲)، ۳۱-۶۳. <https://doi.org/10.7508/ijcr.2012.18.002>
- بیدل، پری‌ناز؛ صادقی، احمد؛ محمودزاده، علی‌اکبر. (۱۳۹۳). رابطه اعتماد اجتماعی و فردگرایی افراطی در شهر مشهد. رفاه اجتماعی، ۵۴(۵۵)، ۱۶۷-۱۹۸. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1688-fa.html>
- پاتنام، روبرت. (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت‌های مدنی (تجربه ایتالیا و درس‌هایی برای کشورهای در حال گذار) (محمدتقی دلفروز، مترجم). تهران: روزنامه سلام. <https://ketab.ir/book/8e63479f-10f0-4ec4-86f9-157ae66d3804>
- ترنر، جانانان؛ بیگلی، لئونارد. (۱۳۸۴). پیدایش نظریه جامعه‌شناختی (عبدالعلی لهسایی زاده، مترجم). نوید شیراز.
- جمالی، فیروز؛ قنبری، ابوالفضل؛ پورمحمدی، محمدرضا. (۱۳۸۹). نگرشی بر مفهوم نابرابری و مفاهیم مرتبط با آن در مطالعات اجتماعی-اقتصادی. آمایش فضا و ژئوماتیک، ۲۴(۲)، ۱۲۱-۱۴۲. <http://hsm.sp.modares.ac.ir/article-21-2786-fa.html>
- حاجی‌زاده میمندی، مسعود؛ فلک‌الدین، زهرا. (۱۳۹۶). بررسی عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر رفتارهای زیست‌محیطی مسئولانه (مورد مطالعه: شهروندان شهر خرم‌آباد). توسعه اجتماعی، ۱۲(۱)، ۷-۳۶. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2017.13046>
- خوارزمی، شهیندخت. (۱۳۸۸). مهارت‌های زندگی: «کیفیت زندگی و شاخص خوش‌بختی». همشهری آنلاین. <http://www.hamshahrionline.ir/categories>
- زارع شاه‌آبادی، اکبر؛ نوریان نجف، محمد. (۱۳۹۱). بررسی رابطه اعتماد اجتماعی با مشارکت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه یزد. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۱(۱)، ۴۷-۶۹. https://sociology.tabrizu.ac.ir/article_736.html
- زارع شاه‌آبادی، اکبر؛ بنیاد، لیلی؛ کامیارفرد، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مرتبط با احساس نابرابری اجتماعی در شهر کازرون. مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۸(۲۷)، ۹۷-۱۱۸. <https://sanad.iau.ir/Journal/urb/Article/1015941/FullText>
- زتومکا، پیوتر. (۱۳۹۱). اعتماد: نظریه جامعه‌شناختی (غلامرضا غفاری، مترجم). شیراز: کتاب‌ما؛ شیراز: پردیس دانش. <https://www.iranketab.ir/book/46203-trust-a-sociological-theory>

سجادیان، ناهید؛ نعمتی، مرتضی؛ شجاعیان، علی؛ قنوتی، طاهره. (۱۳۹۴). تحلیل نابرابری اجتماعی بر اساس متغیرهای منتخب در شهر اهواز (نمونه موردی: شهرک نفت، گلستان، حصیرآباد). آمایش فضا و ژئوماتیک، ۱۹(۲)، ۳۳-۶۰. <http://hsmasp.modares.ac.ir/article-21-10065-fa.html>

سروش، مریم. (۱۳۹۱). احساس مسئولیت فردی و اجتماعی، دیگرخواهی و اعتماد اجتماعی مطالعه نوجوانان شیراز. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۳(۲)، ۱۹۳-۲۱۱. https://jas.ui.ac.ir/article_18267.html

سید میرزایی، سید محمد؛ قهرمان، آرش. (۱۳۸۸). بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های اجتماعی رضایت از زندگی در بین دانشجویان نمونه مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد. علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۶(۱)، ۱-۲۵. <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.8745>

صادقی، حسین؛ عساری، عباس؛ مسائلی، ارشک. (۱۳۸۹). رویکردی نو به برآورد شاخص رفاه در ایران با استفاده از منطق فازی طی سال‌های ۱۳۵۳-۱۳۸۵. پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، ۱۰(۴)، ۱۴۳-۱۶۶. <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-fa.html>

صفدری، سلمان. (۱۳۷۳). رضایت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه شهید بهشتی. <https://elmnet.ir/doc/10807292-52478>

عسگری، احسان؛ میرزایی، عزت‌اله. (۱۴۰۲). ارتباط میان توسعه اقتصادی-اجتماعی و نابرابری اجتماعی در استان‌های ایران. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۱۲(۲)، ۱۷۷-۲۱۱. <https://doi.org/10.22034/jeds.2024.57685.1740>

علی‌پور، پروین؛ زاهدی، محمد جواد؛ شیانی، ملیحه. (۱۳۸۸). اعتماد و مشارکت (بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر تهران). مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۰(۲)، ۱۰۹-۱۳۵. http://www.jsi-isa.ir/article_21400.html

غفوری کله، سیده معصومه؛ محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۹۷). سنجش رابطه ابعاد پنج‌گانه بیگانگی با رضایت از زندگی (مورد مطالعه شهروندان بالغ تهرانی). علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۱۲(۴۰)، ۹۷-۱۲۴. https://journals.iau.ir/article_539508.html

فرجی، طوبی؛ خادمیان، طلیمه. (۱۳۹۲). بررسی نقش رضایت از زندگی بر میزان نشاط اجتماعی. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۴(۱۰)، ۸۷-۱۰۲. <https://sid.ir/paper/170066/fa>

فوکویاما، فرانسیس. (۱۳۷۹). پایان نظم: سرمایه اجتماعی و حفظ آن (غلامعباس توسلی، مترجم). شرکت حکایت قلم نوین.

گلابی، فاطمه؛ کوهی، کمال؛ حاجی محمدی، فاطمه. (۱۴۰۱). مطالعه تعیین‌کننده‌های اجتماعی رضایت از زندگی در بین شهروندان. علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۹(۳)، ۱۳۵-۱۰۳. <https://doi.org/10.22067/social.2023.78270.1218>

لهسایی‌زاده، عبدالعلی. (۱۳۸۰). نابرابری‌ها و قشربندی اجتماعی در ایران. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۱۶(۲)، ۳-۲۴. <https://sid.ir/paper/13387/fa>

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن. مرکز آمار ایران.

مرکز آمار ایران. (۱۴۰۲). گزارش وضعیت اقتصادی و اجتماعی ایران ۱۴۰۲. مرکز آمار ایران.

معدن‌دار، لیلا؛ اعظم، منصوره؛ غفاری، آزاده غلامرضا. (۱۳۸۸). بررسی ارتباط پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سبک زندگی و رضایت از زندگی مردم [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه الزهرا. <https://elmnet.ir/doc/10534316-81951>

میزتال، باربارا. (۲۰۰۱). اعتماد در جوامع مدرن کنکاشی در طول نظم اجتماعی. نمایه پژوهش، ۵(۱۸). <https://www.sid.ir/paper/449399/fa>

وولکاک، مایکل؛ بوردیو، پیر؛ کلمن، جیمز ساموئل؛ پورتس، آخاندرو؛ تاجبخش، کیان؛ پاتنام، روبرت؛ افه، کلاوس؛ فوکویاما، فرانسیس. (۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه (افشین خاکباز؛ حسن پویان، مترجمان). شیرازه کتاب؛ شیرازه پردیس دانش.

Aghaeizadeh, S. (2012). Examining types of social trust among citizens of Rasht. *Quarterly Journal of Social Geography Research*, 1(3), 55-90. [In Persian]. http://gilan.jrl.police.ir/article_15940.html

Alipour, P., Zahedi, M., & Shiyaei, M. (2009). Trust and partnership (Studying the relationship between trust and social participation in Tehran). *Iranian Journal of Sociology*, 10(2), 109-135. [In Persian]. http://www.jsi-isa.ir/article_21400.html

Asgari, E., & Mirzaei, E. (2024). The relationship between socio-economic development and social inequality in the provinces of Iran. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 12(2), 177-211. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jeds.2024.57685.1740>

Azhgan, S. (2013). Review and identify the relationship between social trust and its impact on security: Case study of Nehbandan Border Legion. *The South Khorasan Disciplinary Knowledge*, 2(5), 9-26. [In Persian]. http://skh.jrl.police.ir/article_15015.html

Bank for International Settlements. (1993). 63rd annual report. https://www.bis.org/publ/arpdf/archive/ar1993_en.pdf

Behzad, D. (2003). Social capital, as a context for mental health promotion. *Refah Ejtetaei / Social Welfare Quarterly*, 2(6), 43-53. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2192-fa.html>

Bidel, P. N., & Mahmoodzade, A. (2012). A study on the social belonging of people to Iranian society and its relationship with social trust and individualism. *Journal of Iranian Cultural Research*, 5(2), 31-63. [In Persian]. <https://doi.org/10.7508/ijcr.2012.18.002>

Bidel, P., Sadeghi, A., & Mahmoudzadeh, A. (2015). The relationship between social trust and extreme individualism (A case study of Mashhad). *Refah Ejtetaei / Social Welfare Quarterly*, 14(55), 167-198. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1688-fa.html>

Collins, R. (2000). Situational stratification: A micro-macro theory of inequality. *Sociological Theory*, 18(1), 17-43. <https://doi.org/10.1111/0735-2751.00086>

- Dickard, M. A. (2012). *Digital inequality: Exploring the potential of online learning communities to promote digital skills and citizenship among college students* [Master's thesis, Ohio University]. OhioLINK Electronic Theses and Dissertations Center. https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/etd/r/1501/10?clear=10&p10_accession_num=ohiou1344452527
- Durkheim, E. (2019). The division of labor in society. In D. B. Grusky (Ed.), *Social stratification, class, race, and gender in sociological perspective* (2nd ed., pp. 178-183). Routledge.
- Faraji, T., & Khademiyan, T. (2013). A study on the effect of life satisfaction on the social delight. *Sociological Studies of Youth*, 4(10), 87-102. [In Persian]. <https://sid.ir/paper/170066/fa>
- Fukuyama, F. (2000). *The end of order: Social capital and its preservation* (G. Tavassoli, Trans.). Hekayat Qalam Novin (Iranian Society). [In Persian].
- Ghafoori Kalleh, S. M., & Mohseni Tabrizi, A. (2018). Examining the relationship between the five dimensions of alienation and life satisfaction: A study of adult citizens of Tehran. *Journal of Social Sciences*, 12(40), 97-124. [In Persian]. https://journals.iau.ir/article_539508.html
- Giddens, A. (2006). *Sociology* (5th ed.). Polity Press.
- Golabi, F., Koohi, K., & Hajimohammadi, F. (2022). Exploring social determinants of life satisfaction among citizens. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 19(3), 135-103. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/social.2023.78270.1218>
- Gülaçtı, F. (2010). The effect of perceived social support on subjective well-being. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 3844-3849. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.602>
- Hajizadeh Meimandi, M., & Falakodin, Z. (2017). A survey of socio-cultural factors affecting responsible environmental behavior (Case study: Citizens of Khorramabad). *Quarterly Journal of Social Development*, 12(1), 7-36. [In Persian]. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2017.13046>
- Inglehart, R. (2000). *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. (M. Vatar, Trans.). Kavir. [In Persian].
- Jamali Firooz, G., Ghanbari, A., & Pourmohammadi, M. R. (2010). A perspective on the concept of inequality and related concepts in socio-economic studies. *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 14(2), 121-142. [In Persian]. <http://hsmsp.modares.ac.ir/article-21-2786-fa.html>
- Johnsen, N. F., Toftager, M., Melkevik, O., Holstein, B. E., & Rasmussen, M. (2017). Trends in social inequality in physical inactivity among Danish adolescents 1991-2014. *SSM-Population Health*, 3, 538-543. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2017.04.003>
- Kapteyn, A., Smith, J. P., & Van Soest, A. (2010). Life satisfaction. In E. Diener, J. F. Helliwell, & D. Kahneman (Eds.), *International differences in well-being* (pp. 70-104). Oxford University Press.

- Kharazmi, S. (2009). Life skills: "Quality of life and happiness index." *Hamshahri Online*. [In Persian]. <http://www.hamshahronline.ir/categories>
- Lahsaeizadeh, A. (2001). Inequalities and social stratification in Iran. *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University*, 16(2), 3-24. [In Persian]. <https://sid.ir/paper/13387/fa>
- Longley, P., Lan, T., & van Dijk, J. (2024). Geography, ethnicity, genealogy and inter-generational social inequality in Great Britain. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 49(1), Article e12622. <https://doi.org/10.1111/tran.12622>
- Madan-dar, L., Azam, M., & Ghafari, A. G. (2009). *Examining the relationship between socioeconomic status, lifestyle, and life satisfaction* [Master's thesis, Alzahra University]. [In Persian]. <https://elmnet.ir/doc/10534316-81951>
- Marx, K., & Engels, F. (2019). The communist manifesto. In T. Ball & R. Dagger (Eds.), *Ideals and ideologies* (pp. 243-255). Routledge. <http://doi.org/10.4324/9780429286827-43>
- Misztal, B. (2001). Trust in modern societies: Investigating the principles of social order. *Quarterly Journal of Research Index*, 5(18). [In Persian]. <https://www.sid.ir/paper/449399/fa>
- Parsons, T. (1970). Equality and inequality in modern society, or social stratification revisited. *Sociological Inquiry*, 40(2), 13-72. <https://www.econbiz.de/10002611098>
- Putnam, R. (2001). *Democracy and civic traditions: The experience of Italy and lessons for transitional countries* (M. T. Delfrouz, Trans.). Salam Newspaper. [In Persian].
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Rodríguez, Á. M. (2024). Social inequality and residential segregation trends in Spanish global cities: A comparative analysis of Madrid, Barcelona, and Valencia (2001-2021). *Cities*, 149, Article 104935. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.104935>
- Sadeghi, H., Asari, A., & Masaali, A. (2010). A new approach to estimating the welfare index in Iran using fuzzy logic during 1974-2006. *The Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 10(4), 143-166. [In Persian]. <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-5714-fa.html>
- Safdari, S. (1994). *Social satisfaction and its influencing factors* [Master's thesis, Shahid Beheshti University]. [In Persian]. <https://elmnet.ir/doc/10807292-52478>
- Sajadian, N., Nemati, M., Shojaian, A., & Ghanavati, T. (2015). Analysis of social inequality based on selected variables in Ahvaz city (Case study: Naft, Golestan, Hesirabad neighborhoods). *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 19(2), 33-60. [In Persian]. <http://hsmssp.modares.ac.ir/article-21-10065-fa.html>
- Sernau, S. (2019). *Social inequality in a global age*. Sage Publications.

- SeyyedMirzaie, S. M., & Ghahreman, A. (2009). Social predictors of life satisfaction among students: A survey on Ferdowsi University of Mashhad. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 6(1), 1-25. [In Persian]. <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.8745>
- Soroush, M. (2012). Personal and social responsibility, altruism and social trust: A study of adolescents in Shiraz. *Journal of Applied Sociology*, 23(2), 193-211. [In Persian]. https://jas.ui.ac.ir/article_18267.html
- StatBase. (2025). *Iran happiness index (2023 data)*. <https://statbase.org/data/irn-happiness-index/>
- Statistical Center of Iran. (2016). *National population and housing census*. Statistical Center of Iran. [In Persian].
- Statistical Center of Iran. (2023). *Economic and social situation report of Iran, 2023*. Statistical Center of Iran. [In Persian].
- Sztompka, P. (2012). *Trust: A sociological theory* (G. Ghaffari, Trans.). Shiraze Ketab Ma; Shiraze Pardis Danesh. [In Persian].
- Turner, J., & Beegley, L. (2005). *The emergence of sociological theory* (A. Lahsaeizadeh, Trans.). Navid Shiraz. [In Persian].
- United Nations Development Programme. (2022). *Human Development Report 2021–22: Uncertain times, unsettled lives—Shaping our future in a transforming world*. <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>
- Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (G. Roth & C. Wittich, Eds.). University of California Press.
- Woolcock, M., Bourdieu, P., Coleman, J. S., Portes, A., Tajbakhsh, K., Putnam, R., Offe, C., & Fukuyama, F. (2010). *Social capital: Trust, democracy, and development* (A. Khakbaz & H. Pouyan, Trans.). Shirazeh Ketab-e Ma; Shirazeh Pardis Danesh. [In Persian].
- World Population Review. (2024). *Happiness by country 2024*. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/happiest-countries-in-the-world>
- Zare Shahabadi, A., & Nourian Najafabadi, M. (2012). Examining the relationship between social trust and social participation among Yazd University students. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 1(1), 47–69. [In Persian]. https://sociology.tabrizu.ac.ir/article_736.html
- Zare Shahabadi, A., Bonyad, L., & Kamyarfard, F. (2018). A survey of socio-cultural factors related to social inequality in Kazeroon. *Urban Sociological Studies*, 8(27), 97-118. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/urb/Article/1015941/FullText>